

موسیقی و احساس

از دکتر مهدی فروغ

تکرار بعضی تعبیرات وقتی بعد از افر اطر سید نامطبوع میشود مخصوصاً اگر گوش شنوایی نباشد. ولی بنظر اینجانب تکرار این نکته که «موسیقی هم مثل شعر زبان احساس است» برای ما که امروزه هنر و ادبمان خواجه ناخواه دستخوش یک سلسله تحولات بجا و بیجاست نه تنها نامطبوع نیست بلکه بسیار مورد و لازم است.

بشر پیش از اینکه کلام و تلفظ را ابتکار کند برای بیان احساس خود به موسیقی توسل میجست و از اینجا به اهمیت موسیقی و تأثیر آن در نفس انسان میتوان پی برد. دانشمندان فلسفه و علوم اجتماعی و پزشکی از ایام بسیار قدیم تأثیری را که موسیقی در احساسات بشر دارد مطالعه کرده اند و نتیجه تحقیقات آنها امروزه در دسترس عموم است. این تحقیق هنوز هم ادامه دارد و خلاصه ملاحظاتی که علمای امروز در این زمینه در مدارس و بیمارستان

ها و آزمایشگاهها و حتی در این اواخر در سازمانهای صنعتی و کارگاهها بعمل آورده اند بصورت کتاب و رساله چاپ و منتشر شده است.

این مطالعات ازدولحاظ بعمل آمده یکی اینکه آیا تأثیر موسیقی در انسان از لحاظ وظائف الاعضاء چیست و تاچه پایه است و دیگر اینکه تأثیر موسیقی در مغز انسان بچه صورت انجام مییابد. در مورد سؤال اول این نتایج بدست آمده که موسیقی در جریان خون و تنفس تأثیر زیاد دارد و در بعضی از مردم موجب يك سلسله تحولات روحی میشود و امروزه در آزمایشگاهها و دانشگاههای بزرگ جهان موضوعی را که سالها پیش در کشورما مورد عمل بوده تحت مطالعه دقیق قرار داده اند و امیدوارند که نتایج بسیار سودمندی از این راه عایدشان شود و این همانا معالجه يك سلسله بیماریها از طریق موسیقی است.

ما میدانیم که علمای بزرگ ما در گذشته باین مسأله توجه بخصوص داشته اند و توصیهها و راهنماییهای از ایشان در کتابها موجود است که در آینده بعضی از آنها را در این مجله نقل خواهیم کرد. آنچه در این مقاله مورد بحث ماست توضیح این مطلب است که امروزه علاقه و توجه بخصوصی هم از طرف پزشکان و هم از طرف علمای موسیقی باین موضوع معطوف شده و نتایج بسیار سودمندی هم بدست آمده است. بسیاری از امراض را در کمال سهولت با موسیقی معالجه میکنند و این موضوع نه تنها پزشکان را بیک میدان تحقیقی وسیع و امیدبخشی وارد ساخته بلکه مصنفان موسیقی و نوازندگان را نیز بسوی يك هدف مفید و عام المنفعه جلب کرده است.

در اینجا این بحث به میان می آید که آیا چه قسمت از موسیقی برای معالجه امراض باید مورد استفاده قرار گیرد باین معنی که آیا از لحن یا ضرب یا هم آهنگی یا قالب یا ساز تنها یا آهنگ جمعی یا آوازی یا ساز از کدام باید در این مورد استفاده کرد. و آیا از انواع مختلف موسیقی که عبارت است از موسیقی رقص، موسیقی محلی، موسیقی علمی و غیره کدامیک را باید برای این مقصود بکار برد و آیا قسمتی از يك قطعه یا تمام آن باید مورد استفاده قرار گیرد. همچنین باید معلوم داشت که چه نوع تأثیری مورد نظر است: تأثیر جسمی، تأثیر احساسی، تأثیر اجتماعی، تأثیر تربیتی، یا تأثیرات دیگر. از طرف دیگر باید تشخیص داد که در چه نوع اشخاصی باید این مطالعه بعمل آید، ملیت

آنها، میزان تعلیم و تربیت ، اطلاعات موسیقی ، ساختمان جسمی ، قوای جنسی و صفات اختصاصی آنها در چه حدود و بجه کیفیت باید باشد .
خلاصه برای اینکه این مطالعات جنبه علمی پیدا کند یعنی برای پیش-بینی کردن نتیجه اثر و نوع تأثیر و یا بقول اهل منطق علت و معلول معلوم شود لازم است تجربیات مفصلی بعمل آید .

در کتابهای تاریخ مربوط به کشور ما داستانهای زیادی راجع به - مداوای بیمار بوسیله موسیقی نقل شده که اغلب مردم آنها را افسانه می - پندارند ولی همه میدانیم که حتی تا این اواخر هم نواختن نی از جمله طرق بسیار معمول معالجه بیماری ها محسوب میشد و مسلماً هنوز هم در ولایات مورد استفاده است .

هر کدام از ما در نتیجه شنیدن آثار مختلف موسیقی بنحو بخصوصی تحت تأثیر قرار میگیریم . مثلاً يك قطعه ممکن است در يك شخص بخصوص حال التهاب و تلاطم ایجاد کند و قطعه دیگر آرامش و فراغ بال . آثار دیگری او را در الهامات و افکار شاعرانه بکشانند و یا هیجانات بخصوص در او پدید آورد و او را وادار به اقداماتی کند که انجام دادنش در حال عادی از او بعید بتظر برسد . ممکن است بقدری شخص را تحت تأثیر قرار دهد که احساس درد نکند .

در قدیم معمول این بود که عشایر صحرا نشین ایران هنگام جنگ برای تشجیع و تحریر افراد خود اشعار شاهنامه را در لحنهای بخصوصی می - خواندند و وقتی که عواطف آنها مسحور موسیقی و شعر میشد سرازیر میشدند و بدون ترس از خطر مرگ بصفوف دشمن حمله می بردند .

در دوره جنگ بین الملل اخیر تأثیر موسیقی در کارگران کارخانه ها و کارگاهها و همچنین در سربازخانهها مورد مطالعه دقیق قرار گرفت . در تمام کارخانهها و کارگاهها بدون استثناء وسیله بخش موسیقی توسط گرامافون یا رادیو فراهم شده بود و هنگام کار کارگران ، صدای موسیقی بدون وقفه در کارخانه بلند بود . در نتیجه این اقدام معلوم شد که علاقه کارگران بکار کردن و در نتیجه بر میزان محصول کارخانه بمقدار معتنابهی افزوده میشود .
باتوجه بآنچه بیان شد تأثیر موسیقی در احساسات افراد اجتماع بخوبی معلوم میشود . بدیهی است بادر نظر گرفتن زمینه بسیار وسیع این موضوع

نباید انتظار داشت که تحقیقات علمای پزشکی و موسیقی باین زودی به - نتیجه‌های قطعی برسد ، امیدواریم فرصت بیابیم که در مقالات آینده قسمتی از تحقیقاتی را که در بعضی از کشورهای جهان در این زمینه بعمل آمده برای اطلاع علاقمندان در این مجله منتشر سازیم .

اکنون ما از خود میپرسیم که با این تأثیر عمیقی که موسیقی در احساسات بشر دارد آیا کسی در کشور ما باین مسأله توجه کرده است که سر نوشت موسیقی ما بکجا می‌انجامد و آیا تأثیر این موسیقی بی‌هدف و درهم و برهم و مغشوش که اکثراً با ذوق و ذهن مردم ایران سازگار نیست چه خواهد شد چه خوب بود ما هم میزان تأثیر موسیقی فعلی را در افراد کشور خود بنحوی مطالعه می‌کردیم . بعید نیست باین نتیجه برسیم که میزان حساسیت و تأثیر ما از موسیقی بمراتب ضعیفتر از آنچه در قدیم بوده ، شده است . یعنی مردم عصر ما از موسیقی بمیزان پدرانشان درك لذت نمیکنند و لذات آنها در این مورد عموماً سطحی و بی‌مایه است . بدیهی است وقتی احساس احتیاج به - موسیقی خوب را در خود بشدت نیافتیم درصدد تحصیل آن نیز بر نخواهیم آمد و طولی نخواهد کشید که موسیقی ما که روزی پای شعر و ادبیات غنی و پرارج فارسی بجلو میرفت بضعف و زبونی دچار میگردد و کوشش - های انفرادی هم مفید فایده نخواهد بود .

برای احساس این خطر ذوقی سهلترین و نتیجه بخش ترین آزمایشی که در این زمینه فعلاً میتوان انجام داد اینست که بادیستگانهایی دقیق علمی گوش دانش آموزان چند دبستان پایتخت را آزمایش کنیم تا معلوم شود آیا از بین صد نفر دانشجوی ۷ تا ۱۴ ساله چند نفر فواصل موسیقی را صحیح احساس میکنند ، آیا بچه نوع موسیقی بیشتر علاقمند هستند و آیا از موسیقی چه نوع لذت میبرند و میزان لذتی که میبرند چقدر است .